

Geweld Kenia is niet einde van democratie

Het geweld in Kenia na de verkiezingen zien als bewijs dat democratie in Afrika onmogelijk is, vindt **Ineke van Kessel** een vorm van tribaal fundamentalisme.

Het gaat over Afrika, en dus halen Amanda Klueveld en René Cuperus (Forum, 5 januari) alle clichés uit de kast. Afrika is het continent van de stammenstrijd, en dus kan het daar nooit iets worden met de democratie.

Beide commentatoren ontpoppen zich als tribale fundamentalisten: alles wordt verklaard binnen het referentiekader van de stammenstrijd, de vloek van Afrika. Als er oorlog uitbreekt op de Balkan, als het vredesproces in Noord-Ierland weer eens wordt opgeblazen

of als de Russische regering alle Tsjetsjenen neerzet als terroristen, leidt dit nooit tot generaliserende beschouwingen over de inktzwarte toekomst van Europa.

Voor Afrika gelden andere maatstaven, want Afrika wil zich maar niet schikken naar ons normatieve wereldbeeld.

Modernisering leidt tot secularisering en individualisering. Dat is de uitkomst geweest van het moderniseringsproces in West-Europa, en dus verlangen wij dat de rest van de wereld dit patroon navolgt. 'Wij' zijn immers normaal en 'zij' moeten zoveel mogelijk worden herschapen naar onze gelijkenis.

Maar West-Europa is de uitzondering in de geschiedenis, niet de regel. In de rest van de wereld betekent modernisering niet noodzakelijk het afsterven van religieuze en etnische gemeenschappen. Een globaliserende wereld roept tegenprocessen op. Globalisering gaat gepaard met een versterking

van etnische en religieuze identiteiten en groepsverbanden. Dat geldt ook voor Afrika. Niet omdat Afrika wordt bevolkt door achterlijke types die niet weten wat goed voor hen is, maar omdat etnische en religieuze gemeenschappen vormen van sociale samenhang en zekerheid bieden die de staat niet

Klueveld en Cuperus debiteren weer alle clichés over Afrika

aan zijn burgers kan leveren. Dergelijke gemeenschappen zijn ook een vorm van sociaal kapitaal: op basis van onderling vertrouwen worden zaken gedaan en wederzijdse diensten geleverd.

Chinese kongsi's, Senegalese moslimbroedersschappen en Somalische clans onderhouden wereldwijd netwerken waardoor hun

leden overal handel kunnen drijven ook zonder contanten op zak. De leden vertrouwen elkaar omdat zij behoren tot eenzelfde familie, eenzelfde clan, dezelfde etnische groepering of dezelfde religieuze gemeenschap. Daar is niets mis mee.

Problemen ontstaan pas als etnische of religieuze leiders hun achterban gaan mobiliseren tegen 'anderen', andersgelovigen of leden van andere etnische gemeenschappen.

Anders dan Amanda Klueveld meent, zijn moderne communicatiemiddelen geen instrument om dit gemeenschapsdenken op te blazen. Integendeel, via internet en de mobiele telefoon worden etnische en religieuze netwerken wereldwijd onderhouden. Media kunnen een rol ten goede spelen maar ook ten kwade, zoals radio Mille Collines in Rwanda tijdens de genocide van 1994 heeft aangetoond.

Mogelijk zou het sociale vangnet van de verzorgingsstaat de etnische en religieuze solidariteit kunnen verzwakken, maar die verzorgingsstaat is in Afrika voorlopig niet in zicht. Dus is het vanuit het oogpunt van zelfbehoud alleszins redelijk om andere netwerken en verbanden te onderhouden.

Afrikanen zitten niet opgesloten in hun stamverbanden

Afrikanen zijn niet opgesloten in hun stamverband: ze onderhouden daarnaast tal van andere contacten. Ze hebben meervoudige identiteiten, gevormd door etniciteit, religie, sociale klasse, leeftijdsgroep, enzovoorts.

Kenianen gaan de straat op om te protesteren tegen de 'gestolen verkiezingen'. Democratie heeft al

leen betekenis als er inderdaad iets te kiezen valt, en als de spelregels worden gerespecteerd. Je kunt dus zeggen dat de betogers belang hechten aan de democratie.

Er is uiteraard geen enkel excuus voor brute moordpartijen op leden van andere etnische gemeenschappen. Maar hoe gruwelijk de massamoorden in Eldoret en elders ook zijn, het vergt een reusachtige gedachtesprong om maar meteen een heel continent af te schrijven. Afrika is vele malen groter, veel complexer en veel diverser dan Europa. Conflicten zijn – daar en hier – alleen te begrijpen als we ons willen verdiepen in de specifieke context, in plaats van gemakzuchtige generalisaties uit de oude doos te halen. En natuurlijk is democratie geen exportproduct.

Ineke van Kessel is verbonden aan het Afrika-Studiecentrum van de Universiteit van Leiden.